O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

Ro‘yxatga olindi:
№ 60230600-1.17
2021-yil “__”________

“TASDIQLAYMAN”
SamDU rektori:
R.I.Xalmuradov
2021-yil “__”________

TAHRIR NAZARIYASI VA TEXNIKASI
FAN DASTURI

Bilim sohasi:	200000 – Gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	230000 – Tillar
Ta’lim yo‘nalishi:	60230600 – Noshirlik ishi

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS – Kreditlar	
TNTM3007	2023-2024	5-6	6	
Fan/modul turi	**Ta'lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**	
Majburiy	O'zbek		8	
1.	**Fan nomi**	**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Umumiy soat**
	Tahrir nazariyasi va texnikasi	90 soat	150	240

2\. **I. Fanning mazmuni.**

Tahrir nazariyasi va texnikasining ilmiy asoslari, xususan, matn tahrirning ahamiyati, matn tahriri bilan shug'ullanuvchi mutaxassis faoliyati, matnning tahlili, nashr jarayonida muharrirning muallif bilan hamkorligi, matn bayonining ususlari, tahrirning mantiqiy qonunlari, asarning tuzilishi, sarlavhalari, kitob apparati, shuningdek adabiy asar turlari, uslub hamda adabiy tahrir nazariyasi va metodikasi haqida so'z boradi.

Tahrir nazariyasi va texnikasi fanida tahrirning nazariy asoslari va tahrirni amalga oshirish usullari bo'yicha ma'lumotlar jamlangan bo'lib, uning yuzaga kelishiga ayni bir sohaga oid adabiyotning turli namunalarida har xillikning mavjudligi sabab bo'ladi. Shunga ko'ra tayyorlanayotgan adabiy asarlarni soha mutaxassislari tomonidan ko'rib chiqish, turli variantlarni bir xillashtirish zarurati tug'iladi, bundan tashqari ham nazariy jihatdan ham metodik jihatdan hatoliklar uchrab turadi. Buning natijasida ularni to'g'rilash, tuzatishga to'g'ri keladi. Tahrir nazariyasi va texnikasi fanining maqsadi asarlardagi uchrayotgan tahrir va amalga oshirish usullariga oid shuningdek uslubiy va mantiqiy kamchiliklarni bartaraf etishni o'rgandi va o'rgatadi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

№	Ma'ruza mavzular	Soat
1.	Tahrir, uning turlari va maqsadi	2
2.	Matn va muharrirlik tahlili	2
3.	Asar qismlari bo'yicha muharrir	2
4.	Asar turi, Muallif maqsadi va uslubini belgilash	4
5.	Muallif meni va mehnatiga muharrirning munosabati	4
6.	Sifatli va samarali tahrirning asosiy shartlari	4
7.	Muharrirlik faoliyatining yuqori sifati va samarasining asosiy	2
8.	Asar arxitektonikasining mantiqiy asoslari	2
9.	Asarni sarlavhalash, sarlavha va matn uyg'unligi	2
10.	Muharrirning asos materiallar ustida ishlashi	4

11.	Asos materiallar aniqligi va ishonchliligini tekshirish	4
12.	Matn qismlariaro mantiqiy bog'liqlikni aniqlash uslullari	4
13.	Nutq va uslub	4
14.	Matnni tuzatish usullari	4
15.	Mikrotahrir va makrotahrir	4
	Jami	48

III. Amaliy (yoki semenar yoki labaratoriya) mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

№	Amaliyot mavzulari	Soat
1.	Tahrir nazariyasi va amaliyoti haqida umumiy tushuncha	2
2.	Tahrirning mohiyati va ahamiyati	2
3.	Tahrir matniga tanqidiy qarash	2
4.	Matn haqida umumiy tushuncha	2
5.	Matnning muharrirlik tahlili	2
6.	Muharrir tahlilining mohiyati va matnni baholash	2
7.	Muharrir tahlilining tuzilishi haqida umumiy tushuncha	2
8.	Matn birliklari bo'yicha muharrir tahlilining tuzilishi	2
9.	Matnni tushunish va mazmunni o'zida tashuvchi vositalarni idroklash	2
10.	Tahrir nazariyasi va amaliyoti uchun adabiyotlarni turlarga ajratishning ahamiyati	2
11.	Asarning umumiy tomonlari va individualligini belgilash, muallif maqsadini aniqlash	2
12.	Matn qaratilgan maqsadni aniqlash	2
13.	Muallif va muharrir munosabati haqida umumiy tushuncha	2
14.	Muharrirning muallif qo'lyozmasi ustida ishlashi	2
15.	Muharir tahlilining umimiy yo'sini va tahrir	2
16.	Tahrir sifati va samarasi haqida umumiy tushuncha	2
17.	Muharrir matnni chuqur idrok etishi va tahlilining asosiy shartlari	2
18.	Muharrirlik faoliyatining yuqori sifati va samarasining asosiy shartlari	2
19.	Muharrirning fikrlash faolligi va tahlil bo'yicha chuqur ko'nikmaga ega bo'lishi	2

20.	Muallif maqsadi, muharrir vazifasi asar o'quvchisi xohishidagi mushtaraklik	2
21.	Matn tuzilishining turlari	2
	Jami	**42**

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Talabalar mustaqil ta'limining mazmuni va hajmi

5 – 6-semestr

Mustaqil ta'lim quyida berilgan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan asosiy va ko'shimcha adabiyotlarni o'rganish – fan doirasidagi bilimlarni o'zlashtirishga qaratilgan. Bundan tashqari talabalar mustaqil ishlash orqali adabiy asar matnini o'rganish, tahlil qilish, taqrizlash, matn ustida tahrir jarayonini amalga oshirish ko'nikmasiga ega bo'ladilar. Shuningdek mavzuga taalluqli o'quv va boshqa ilmiy adabiyotlar, maqolalar bilan tanishishi talab etiladi.

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanishi tavsiya etiladi:
amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish;
uy vazifalarini bajarish;
mavzu bo'yicha darslik va o'quv qo'llanmalar qismlari va boblarini o'rganish;
maxsus adabiyotlar bo'yicha mavzuga oid bo'limlar ustida ishlash;
o'quv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarishga aloqador bo'lgan fan qismlari va boblarini chuqur o'rganish;

4 Mustaqil ta'lim

№ Mustaqil ta'lim mavzulari

1. Noshirlik ishi tarixi, rivojlanish bosqichlari va istiqboli.
2. Turkistonda kitobat va noshirlik ishi.
3. O'zbekistonda mustaqillik davrida noshirlik bo'yicha islohotlar va uning istiqboli.
4. Noshirlik ishi bo'yicha xalqaro va milliy qonunlar, ularning qiyosiy tahlili.
5. Noshirlik va mediya industriya
6. Noshirlikda ixtisoslashuv
7. O'zbekistonda bolalar adabiyotiga bo'lgan e'tibor va unga qo'yiladigan talablar.
8. O'zbeksitonda ensiklopedik nashrlar tarixi, bugungi ahvoli va kelajagi.
9. Matn uslubiyati.
10. Mikrotahrir va makrotahrir.
11. Mavzuli nashr rejasini tuzish, qo'lyozmani qabul qilish va baholash.

12.Qo'lyozma ustida tahrirgacha va tahrir jarayonida bajariladigan ishlar.
13.Nashr jarayonining ijodiy bosqichlari.
14.Muharrirning qolyozmani nashrga tayyorlashda ishlab chiqarish bo'limlari bilan hamkorligi.
15.Adabiyot turlari, ularning tavsifi, tili, uslubi va farqli jihatlari.
16Tahrir jarayonida terminlar ustida ishlash va terminalogiyadagi muammolar.
17.Muharrirlik mahoratining nazariy asoslari.
18.Noshirlik ishi tarixi, rivojlanish bosqichlari va istiqboli.
19.Turkistonda kitobat va noshirlik ishi.
20.O'zbekistonda mustaqillik davrida noshirlik bo'yicha islohotlar va uning istiqboli.
21.Noshirlik ishi bo'yicha xalqaro va milliy qonunlar, ularning qiyosiy tahlili.
22.Siyosiy mavzudagi matnni tahrir qilish.
23.Ommaviy-siyosiy matnlar ustida ishlash.
24.Ensiklopedik asarlar turi va ular farqini aniqlash.
25.Ensiklopedik lug'at bilan izoh lug'atni farqlash.
26.Tavsiya etilgan matnni universial ensiklopediyaga moslab qayta ishlash.
27.O'quv adabiyotlari turlarini va ularning maqsad va vazifalarini ko'rsatish.
28.Badiiy asarlar turi, tili va uslubinn aniqlash.
29.Badiiy asarda tasviriy-tasirchan vositalardan foydalanishni qo'rsatish.
30.Badiiy ocherk bilan publitsistik ocherkni qiyosiy tahlil qilish.
31.Badiyi asar arxitektonikasi va unda foydalanilgan asos materiallarni tahlil qilish.
32.Ilmiy hamda o'quv adabiyotlari kitob aparatini tahlil qilish.
33.Matnni mikrotahrir va makrotahrirdan chiqarish
34.Matnni ayniyat qonuni nuqtai nazaridan tahlil qilish.
35.Matnni ziddiyat qonuni nuqtai nazardan tahlil qilish
36.Matnni uchinchisi istisno qonuni nuqtai nazardan tahlil qilish
37.Matnni etarli asos qonuni nuqtai nazardan tahlil qilish
38.Berilgan mavzu bo'yicha ilmiy maqola yozish.
39.Asar tuzilishini tekshirishning mantiqiy vositalari
40.Tuzilishining tanlanish, mantiqiyligi va tahlili.
41. Sarlavhalar miqdorini belgilash. Sarlavha va matn mazmuniy uyg'unligi.
42.Matn ishonchliligini taminlovchi unsurlar.
43.Asos materiallarni metodik, tasviriy, axboriy sifatlarini baholash.
44.Asos materiallarini aniqlashtirish va taqqoslash.
45.Asos unsurlar o'zaro muvofiqligini qiyoslash.
46.Tekshirish usullari, asos unsur manbaini va asos unsurni manbadan

tekshirish.
47.Mantiqiy bog'liqlikni aniqlash usullari.
48.Tahlilga qo'yiladigan asosiy metodik talablar. Odatiy bo'lib qolgan xatolarni aniqlash va tuzatish usullari.
49.Sintaktik tobe so'zlarning o'zaro bog'lanishi.
50.Muallif matni. Mikrotahrir.
51.Reja – sarlavha.
52.Tahlil va uning vazifasi.
53.So'z va tinish belgilarisiz mantiqiy bog'liq bo'liq bo'lgan mulohazalar yoki tushunchalarni qiyoslash.
54.Mantiqiy bog'liqlik to'g'ri ekanligini tekshirish usullari.
55.Umumiy ta'rif.
56.Mikrotahrir

Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Tohirov Z.T. Tahrir nazariyasi va texnikasi. Darslik. – T.: Tafakkur – Bo'stoni, Cho'lpon, 2012. - 320 b.
2. Tohirov Z.T. Nashr jarayoni asosiy bosqichlari. Darslik. – T.: Tafakkur – Bo'stoni, 2015. - 288 b.
3. Tohirov Z.T. Adabiy tur, termin, tahrir va muharrirlik mahorati. O'quv qo'llanma. – T.: Noshir, 2019. - 209 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

4.Ноширлик фаолияти тўғрисида. Ўзбекистон Республикасининг қонуни. Т.: Ўзбекистон, 1998.
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев. "Ўзбекистон Республикасини ривожлантириш бўйича харакатлар стратегияси" тўғрисидаги фармон. (Халқ сўзи 2017, 8 – феврал).
6. Хайитметов А. Навоий даҳоси. - Т.: Ғафур Гулом, 1970.
7. Тохиров З.Т. Бадиий нутқда тасвир. Т.: Университет, 2011.
8. Сикорский А.М. Теория и практика редактирования. Москва: Высшая школа, 1980.
9. Редактирование отдельных видов литературы. Под.ред. А.М.Сикорского. – Москва: Высшая школа, 1973.
10. Беззубов А.Н. Введение в литературной редактирование. – Санкт-Петербург: 1997.
11. Данилов И.Е. Автора книги. – Москва: Книга, 1988.
12. 9.Тохиров З.Т. Бадиий нутқ. Монография. – Т.: Фан ва технологиялар. 2017, - 240 б.
13. 10.Тохиров З.Т. Таҳрир мантиқи. Илмий-оммабоп. – Т.: Ўзбекистон. НМИУ, 2018 – 240 б.

Internet saytlari

14. http://natlib.uz –Alisher Navoiy nomidagi O`zbekiston Milliy kutubxonasi sayti

	15. http://ensiklopediya.uz – O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi sayti 16. http://ziyouz.uz – O'zbek va jahon adabiyoti portal 17. http://ziyonet.uz –O'zbekiston milliy ta'lim portali 18. http://kitob.uz/ - Respublika bolalar kutubxonasi 19. http://www.infolib.uz – Respublika Axborot kutubxona markazi 20. http://referatlar.uz –Referatlar, testlar, kitoblarva media ta`limsayti 21. http://book.uz – Elektron adabiyotlar kutubxonasi
3.	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: "Tahrir nazariyasi va texnikasi" fani haqida ***tasavvur va bilimga ega bo'lishi;*** Muharrir sifatida faoliyat yuritish jihati va ***ko'nikmalariga ega bo'lishi;*** Shu bilan birga texnik, badiiy, tahliliy jihatdan yuksak saviyali, bilimli mahoratli muharrir ***malakasiga ega bo'lishi kerak.***
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** - Ma'ruzalar, davra suhbatlari, muharrirlar bilan uchrashuvlar, jonli muloqotlar. - Interfaol usullar, muammoli ta'lim, keys-stadi, video lavhalar, turli qiziqarli sayohat va tanishuvlar, nashriyot, bosmaxona, tahririyatlarda tajriba o'rganish jarayonlari. - Dialog, polilog, muloqot hamkorlik va o'zaro o'rganishga asoslangantal, jamoaviy va guruh. - O'qitishning an'anaviy shakllari (darslik, ma'ruza matni) tarqatmama materiallar, kompyuter va axborot texnologiyalari. Disklar, slaydlar.
5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** **1.** Tohirov Z.T. Tahrir nazariyasi va texnikasi. Darslik. – T.: Tafakkur – Bo'stoni, Cho'lpon, 2012. - 320 b. **2.** Tohirov Z.T. Nashr jarayoni asosiy bosqichlari. Darslik. – T.: Tafakkur – Bo'stoni, 2015. - 288 b. **3.** Tohirov Z.T. Adabiy tur, termin, tahrir va muharrirlik mahorati. O'quv qo'llanma. – T.: Noshir, 2019. - 209 b. **Qo'shimcha adabiyotlar** **4.**Ноширлик фаолияти тўғрисида. Ўзбекистон Республикасининг қонуни. Т.: Ўзбекистон, 1998. **5.** Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев. "Ўзбекистон Республикасини ривожлантириш бўйича харакатлар стратегияси" тўғрисидаги фармон. (Халқ сўзи 2017, 8 – феврал). **6.** Хайитметов А. Навоий даҳоси. - Т.: Ғафур Гулом, 1970. **7.** Тохиров З.Т. Бадиий нутқда тасвир. Т.: Университет, 2011. **8.** Сикорский А.М. Теория и практика редактирования. Москва: Высшая школа, 1980. **9.** Редактирование отдельных видов литературы. Под.ред.

	А.М.Сикорского. – Москва: Высшая школа, 1973. **10.** Беззубов А.Н. Введение в литературной редактирование. – Санкт-Петербург: 1997. **11.** Данилов И.Е. Автора книги. – Москва: Книга, 1988. **12.** 9.Тохиров З.Т. Бадиий нутқ. Монография. – Т.: Фан ва технологиялар. 2017, - 240 б. **13.** 10.Тохиров З.Т. Таҳрир мантиқи. Илмий-оммабоп. – Т.: Ўзбекистон. НМИУ, 2018 – 240 б. **Internet saytlari** **14.** http://natlib.uz –Alisher Navoiy nomidagi O`zbekiston Milliy kutubxonasi sayti **15.** http://ensiklopediya.uz – O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi sayti **16.** http://ziyouz.uz – O‘zbek va jahon adabiyoti portal **17.** http://ziyonet.uz –O‘zbekiston milliy ta’lim portali **18.** http://kitob.uz/ - Respublika bolalar kutubxonasi **19.** http://www.infolib.uz – Respublika Axborot kutubxona markazi **20.** http://referatlar.uz –Referatlar, testlar, kitoblarva media ta`limsayti **21.** http://book.uz – Elektron adabiyotlar kutubxonasi
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universiteti O‘quv-uslubiy кengashining 2021-yil _____________dagi -son bayonnomasi bilan ma’qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas’ul**: Mavlonov A.X. – SamDU, Filologiya fakulteti, “O‘zbek tili va adabiyoti” kafedrasi o‘qituvchisi.
9.	**Taqrizchilar:** Mirzayev I. K. – SamDU, Filologiya fakulteti, “O‘zbek tili va adabiyoti” kafedrasi mudiri, filologiya fanlari doktori, professor (ichki) Xolova M. – SamDChTI, Falsafa doktori(PhD) (tashqi)

Kafedra mudiri: **prof. Mirzayev I.K.**

Mazkur modul filologiya fakulteti kengashining 2021-yil ____________dagi ____-sonli yig‘ilishida ko‘rib chiqilgan va tasdiqlangan.

Fakultet kengash raisi: **prof. Pardayev A.B.**

SamDU o‘quv ishlari bo‘yicha prorektor: **prof. Soleyev**